

Komentarz egzegetyczny do tekstu: Joz 1,1-9

Nowy Rok – 1 stycznia 2018

Tłumaczenie:

1 I stało się po śmierci Mojżesza, sługi JHWH: rzekł JHWH do Jozuego, służącego Mojżesza, mówiąc:

2 Mojżesz, sługa mój, umarł i teraz powstań, przekrocz Jordan ten, ty i cały lud ten, do ziemi, którą daję im, synom Izraela.

3 Każde miejsce, które podepcze stopa nogi waszej, wam daję je, jak to powiedziałem Mojżeszowi.

4 Od pustyni i Libanu tego i aż do rzeki wielkiej, rzeki Eufratu, cała ziemia Hetytów aż do morza wielkiego zachodu słońca, będzie granicą waszą.

5 Zaden mąż nie ostoi się przed obliczem twoim we wszystkie dni życia twój, tak jak byłem z Mojżeszem, będę z tobą, nie pozostawię cię i nie opuszczę.

6 Bądź potężny i mocny, albowiem ty dasz we władanie ludowi temu ziemię, którą przysiągłem ojcom ich, aby dać im.

7 Tylko bądź potężny i mocny bardzo, aby przestrzegać wypełnianie całej Tory, którą zlecił ci Mojżesz, sługa mój, nie będziesz się odwracał od tego ani w prawo ani w lewo, abyś był rozważny wszędzie, gdzie będziesz szedł.

8 Nie oderwie się ten zwój Tory od ust twoich i będziesz mówił o nim dniem i nocą, abyś przestrzegał czynienia wszystkiego zapisanego w nim, ponieważ wtedy powiedzie się wyprawa twoja i wtedy będziesz rozważny.

9 Czyż nie rozkazałem tobie: bądź potężny i mocny, nie lękaj się i nie drżysz, albowiem z tobą jest JHWH Bóg twój wszędzie, gdzie będziesz szedł.

Uwagi dotyczące tekstu

LXX pomija zwrot „sługi JHWH” w odniesieniu do Mojżesza w wersecie 1, zachowuje natomiast w wersecie 2, używając jednak wyrazu *therapon* w sensie honorowej służby, nie zaś *dulos* czy *pais*, który można uznać za zwyczajne odpowiedniki hebrajskiego *ewed*. Tekst stanowi przeredagowane (być może niejednokrotnie) połączenie tradycji JE z wtrąceniami tradycji D (ww. 1-2) oraz czystą tradycję D, chociaż o charakterze wewnętrznym niejednorodnym (ww. 3-9).

Kontekst/Forma/Struktura:

Tekst należy do prologu Księgi Jozuego, która z kolei stanowi część tzw. Deuteronomistycznego Dzieła Historycznego, czy też – według tradycji judaistycznej – do „Proroków starszych” i stanowi bezpośrednią kontynuację opowiadania, zawartego w 5 Księdze Mojżeszowej. W sensie węższym, fragment Joz 1,1-9 według niektórych badaczy jest pierwszą częścią tzw. „prologu teologicznego”, czy też „przygotowania”, w którym są wymienione warunki otrzymania Ziemi Obiecanej przez Izraela (Joz 1,1-18). Ten oto prolog jest uznawany za element łączący Księgę Jozuego z Deuteronomium, chociażby ze względu na licznie występującą w Joz 1,1-18 postać Mojżesza.

Pierwszy wiersz stanowi wprowadzenie, które umiejscawia perykopę w czasie i definiuje odbiorcę orędzia Bożego – Jozuego. Kolejny element strukturalny wyznacza liczba mnoga odbiorcy – Izraela, którego reprezentantem i wodzem ma stać się Jozue i składa się z wersetów 2-4. Wyznacznikiem początku kolejnego elementu składowego

perykopy jest ponowne odwołanie się do Mojżesza i przejście do liczby pojedynczej odbiorcy, czyli bezpośrednio do Jozuego. Fragment składa się z wersetów 5-9, które charakteryzują się bardzo osobistym językiem retorycznym i dotyczą poleceń, związanych z misją Jozuego. Obydwie części składowe perykopy charakteryzują się budową linearną budującą napięcie, które osiąga kulminację w wersetach odpowiednio 4 (dla Izraela) i 9 (dla Jozuego).

Komentarz:

Perykopa stanowi pewną zwartą całość, stanowiącą wstęp do Księgi Jozuego, a jednocześnie jest zapowiedzią i niejako wyliczeniem w skrócie wydarzeń, z których ta księga się składa.

Werset 1 niejako identyfikuje Jozuego jako postać z Dtn: „służący Mojżesza”, tym samym ustanawiając przeniesienie powołania prorockiego z Mojżesza, „sługi JHWH” na Jozuego. Fragment był niejako przygotowany obrzędem wkładania rąk, dokonany przez Mojżesza w Dtn 34,9, skutkiem czego Jozue został napełniony duchem mądrości i otrzymał posłuch ze strony Izraelitów. Podobnie jak do Mojżesza, do Jozuego JHWH przemawia teraz osobiście, nie za pośrednictwem Mojżesza, jak dotychczas.

Werset 2 rozpoczyna właściwą wypowiedź Boga, kierowaną do Jozuego, w łączności z Izraelem, do którego była skierowana obietnica objęcia w posiadanie Ziemi Obiecanej. Obietnica staje się tutaj niejako obrzędem odnowienia Przymierza, zawartego z Ojcami, z Abrahamem, Izaakiem i Jakubem i potwierdzona przez Wyjście z Egiptu oraz nadanie Tory na Synaju za pośrednictwem Mojżesza. Doniosła deklaracja, skierowana do Jozuego oznacza, że teraz on staje się kolejnym reprezentantem Ludu Wybranego, kolejnym ogniwem w zwartym łańcuchu proroków JHWH, którzy przekazują Słowo Boże i prowadzą Izraela zgodnie z wolą Bożą.

Wersety 3-4 uściślają tę obietnicę, podając obszar, który ma stanowić nową siedzibę Izraela. Jest to opis skrócony, podobny do Ex 23,31, krótszy niż szczegółowe wskazówki w Num 34,2-11, opisuje zaś w sposób ogólny granice ziemi Kanaan. Tekst podkreśla, że Jozue ma być wodzem („ty i cały lud”) oraz że ziemia będzie darem Boga („którą daję im, synom Izraela”). Werset 3 jeszcze mocniej podkreśla koncepcję „daru” w opozycji do jakichkolwiek działań Jozuego czy Izraela. „Każde miejsce, które podepcze stopa nogi waszej, wam daję je”. Odbiorca tych słów ma być przekonany, że ani własną siłą, ani mądrością, ani sprytem nie obejmie tej ziemi w posiadanie, tylko wyłącznie dzięki działaniu Bożemu.

Werset 5 zawiera osobistą obietnicę dla Jozuego, którą jest przeniesienie na niego opieki Bożej, otaczającej Mojżesza we wszystkie dni jego życia. Obietnica jest udzielona w kontekście przywództwa, na co wskazują słowa: „Żaden mąż nie ostoi się przed obliczem twoim” i zapowiada rolę Jozuego jako dowódcy wojskowego w czasie podboju Ziemi Obiecanej.

Werset 6 jest parafrazą Dtn 31,7b, tyle że tam do Jozuego przemawia Mojżesz, natomiast w Joz 9,6 obietnicę daje sam Bóg. Zmiana jest doniosła, rolę Mistrza dla Jozuego przejmuje Bóg zamiast zmarłego Mojżesza, teraz On bezpośrednio kieruje losem nowego przywódcy Izraela i tym samym Jozue staje się pełnoprawnym prorokiem, prawowitym następcą Mojżesza. Niezwykle ważnym jest tutaj zwrot: „bądź potężny i mocny”, zacytowany dokładnie z Dtn 31,7b. Wyraz „potężny” jest przetłumaczony z *chazaq* – stawać się/być twardym, niewzruszonym, umacniać się, wzmagać się, potęgnić. Wyraz określa moc zjawisk naturalnych, siły wojskowej, wodzów, wojowników i wreszcie – samego Boga, wskazując na aktywny charakter działania podmiotu, którego dotyczy to określenie.

Drugi wyraz – *amec* – występuje przeważnie w zestawieniu z poprzednim wyrazem, samotne występowanie wskazuje natomiast na moc o charakterze pasywnym: „czynić trwałym, niezłomnym”, „zabezpieczać”. Jozue ma zatem uzbroić się w moc, która zarówno spowoduje jego odporność na warunki zewnętrzne, z którymi będzie musiał się zmierzyć w czasie wyprawy wojennej, jak też uczyni go zdolnym do wielkich czynów. Ta moc będzie niezbędną, aby podołać zadaniu, które czeka Jozuego, aby spełnić obietnicę, którą Bóg dał Izraelowi.

Wersety 7-8 opisują najważniejszy środek, narzędzie, praktyczną pomoc, otrzymaną od Boga, bo to właśnie z Tory, nauki JHWH, ma płynąć potęga, którą powinien cechować się Jozue. Zaczynają się od powtórnego wezwania, aby Jozue był „potężny i mocny”, tym razem „bardzo”. Nieustanne czytanie Pisma ma być źródłem rozwagi Jozuego, przestrzeganie i wypełnianie całej Tory zapewni powodzenie wykonania woli Bożej, realizacji powołania Jozuego. Niezwykle mocne słowa: „nie oderwie się ten zwój Tory od ust twoich i będziesz mówił o nim dniem i nocą” wskazują na kluczową rolę, którą ma pełnić w życiu spisane Słowo Boże, widać tutaj duch reformy Jozjasza, gorliwość środowisk, które zebrały i spisały tradycje dziejów Izraela i nauki Bożej, załączek rabinistycznego umiłowania Tory, kojarzy się z mądrościowymi tekstami, jak np. Ps 119,98: „O, jakże miłuję Torę twoją, Przez cały dzień rozmyślałem o niej!” Nie broń, nie doświadczenie, nie zręczność polityczna, tylko zwój Tory miał być mocą Jozuego.

Werset 9 podsumowuje całą perykopę, po raz trzeci powtarza polecenie: „bądź potężny i mocny” i jednocześnie niejako widząc niepewność Jozuego, nakazuje: „nie lękaj się i nie drżij”, jako argument podając swoją nieustanną obecność Boga na każdym kroku Jozuego. Trzykrotne powtórzenie jest ostatecznym przypieczętowaniem nakazu przez Boga. Rzucająca się w oczy dychotomia pomiędzy nakazem „bądź potężny i mocny” a „nie lękaj się i nie drżij” nie jest przypadkowa, tylko pokazuje kontrast pomiędzy wydawałoby się beznadziejną słabością człowieka, którego przerażają nieraz zadania, stawiane przed nim przez Boga, a Jego łaską, która przemienia słabość w siłę i lęk w pewność.

Podsumowanie:

Z punktu widzenia teologii Przymierza, perykopa Joz 1,1-9 stanowi kolejny krok milowy w realizacji obietnicy, danej Abrahamowi, którą jest przekazanie Ludowi Wybranemu na własność Ziemi Obiecanej. Rozpoczyna się nowy etap, w którym główną postacią – prorokiem Pana i wodzem Izraela staje się Jozue. Przekazanie władzy prorockiej dzieje się poprzez doświadczenie wiary – wizję prorocką, której skutkiem jest rzeczywista sukcesja, przeniesienie uprawnień do przywództwa ze zmarłego Mojżesza na jego ucznia – Jozuego.

Tekst ma również bardzo mocny wydźwięk egzystencjalny, przedstawia bowiem niejako „wzorcowy” styl relacji Boga z człowiekiem. Bóg ogłasza człowiekowi swoją wolę („powstań, przekrocz”, „ty dasz we władanie”), przekazuje obietnicę („każde miejsce... wam daję je”), zapewnia o swojej obecności w życiu człowieka („będę z tobą, nie pozostawię cię i nie opuszczę”), zapewnia środki do osiągnięcia celu („bądź potężny i mocny”) i pokazuje źródło wiary, którym jest Pismo: „Nie oderwie się ten zwój Tory od ust twoich”, człowiek natomiast słucha w ciszy i posłuszenie wykonuje wolę Bożą. Podstawowym przesłaniem perykopy w kontekście życia człowieka jest całkowite oddanie się Bogu i akceptacji tego, że Bóg gdy ogłasza swoją wolę, jest zawsze niezawodny i jego najważniejszą obietnicą jest: „z tobą jest JHWH Bóg twój wszędzie, gdzie będziesz szedł”.

Autor/ka: Jerzy Głowiński